

Г. П. Грибан

Житомирський національний
агроекологічний університет

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

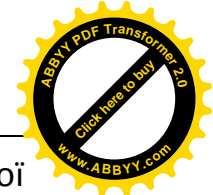
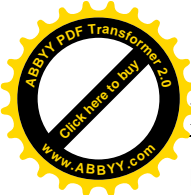
У статті розглянуто модель методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів, яка поєднує сукупність компонентів цілісного педагогічного процесу – від цілей до кінцевого результату і орієнтована на особистість майбутнього фахівця-аграрія. Нова методична система базується на принципі «фізкультурно-оздоровча освіта і рухова активність впродовж усього життя».

Ключові слова: методична система, фізичне виховання, підготовка, модель, методологія, студент.

Постановка проблеми. Політичні і соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні та світі, вимагають істотного реформування системи освіти, яка має забезпечити кожному студентові реальні умови для інтелектуального, духовного і фізичного розвитку та підвищення загальнокультурного і професійного рівня, що відповідає кращим світовим стандартам. Водночас, сучасна система фізичного виховання в аграрних вищих навчальних закладах України не задовольняє природну біологічну потребу студентської молоді в руховій активності, не забезпечує необхідним рівнем здоров'я, фізичної підготовленості, працездатності та науково обґрунтованими фізкультурно-оздоровчими компетентностями, які можна використовувати в подальшій життєдіяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Нині однією з основних вимог, яка ставиться сучасним аграрним сектором до системи загальної підготовки фахівця у сфері фізичного виховання, є формування здатності самостійно і творчо вирішувати не тільки аграрні і соціально-економічні питання розвитку інфраструктури села, а й складні фізкультурно-оздоровчі та спортивно-масові завдання серед сільської молоді. Випускник аграрного університету має бути прикладом й організатором усіх фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, що проводяться на селі, та готовим відповідати за їх результати.

Для розв'язання суперечностей, що склалися між рівнем соціальних вимог та ефективністю педагогічних дій у процесі фізичного виховання студентів, в Україні проведено багато різних наукових досліджень, які подані у фундаментальних працях В. Л. Волкова, О. Д. Дубогай, С. М. Канішевського, Т. Ю. Круцевич, О. С. Куца, С. І. Присяжнюка, Р. Т. Раєвського, Л. П. Сущенко, Б. М. Шияна та ін. Однак аналіз літературних джерел засвідчив, що у наш час

не існує комплексних досліджень, спрямованих на модернізацію методичної системи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. Розробкою теорії побудови методичних систем займалися В. П. Беспалько, Т. А. Бороненко, Л. І. Долинер, В. В. Краєвський, Н. В. Кузьміна, М. І. Моро, зокрема у професійній освіті К. Є. Романова, загальнотехнічних дисциплінах – М. І. Наумкін, у геометрії – А. М. Пишкало, у філології – Р. О. Гришкова, в математиці – С. І. Калінін, С. П. Семенець, Ю. В. Триус, в фізиці – В. В. Мендерецький, в екології – М. В. Шептуховський та ін. В Україні, Росії, Білорусі та інших країнах проблема створення сучасної методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів розв'язувалася недостатньо. Питання створення моделі методичної системи фізичного виховання студентів досліджується вперше в теорії і методиці фізичного виховання та педагогіці спорту.

Моделлю називається спеціально створена форма об'єкта для відтворення характеристик справжнього об'єкта, який підлягає пізнанню [1, 218]. Педагогічна модель – це модель, яка відображає взаємозв'язки та взаємозалежності між проєктованими якостями і властивостями особистості як об'єкта педагогіки та процесом її розвитку, а також організацію тієї педагогічної системи, в межах якої він відбувається, та управлінням нею [4, 181–188].

Мета статті – теоретико-методологічно обґрунтувати моделі методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів.

Виклад основного матеріалу. Розроблена нами *модель методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів* поєднує сукупність компонентів цілісного педагогічного процесу – від цілей до кінцевого результату та орієнтована на особистість майбутнього фахівця-аграрія, який має оволодіти фізкультурно-оздоровчими компетенціями.

Категорія «компетентність» посідала в наших дослідженнях одне з перших місць під час проєктування та організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання за методичною системою. При цьому ми спиралися на теоретико-методологічні дослідження компетентнісного підходу до результатів навчальної діяльності та на аналіз компетентностей [2, 45–50; 3, 12; 5, 51–54; 6, 52–56; 7, 53–63; 8, 18–19; 9, 55–61].

Методична система сформована відповідно до блочно-ієрархічного принципу і включає мотиваційно-цільовий, організаційно-змістовий, процесуально-діяльнісний і діагностичний блоки (рис. 1). Вона побудована на основі інтеграції інноваційного, компетентнісного, діяльнісного, модульного і диференційованого підходів, які сприяють формуванню всебічної

підготовленості студентів. Методи, форми і засоби, які створюють методичну систему, є традиційними та інноваційними, відповідають методологічній спрямованості навчального процесу і фізкультурно-оздоровчим технологіям.

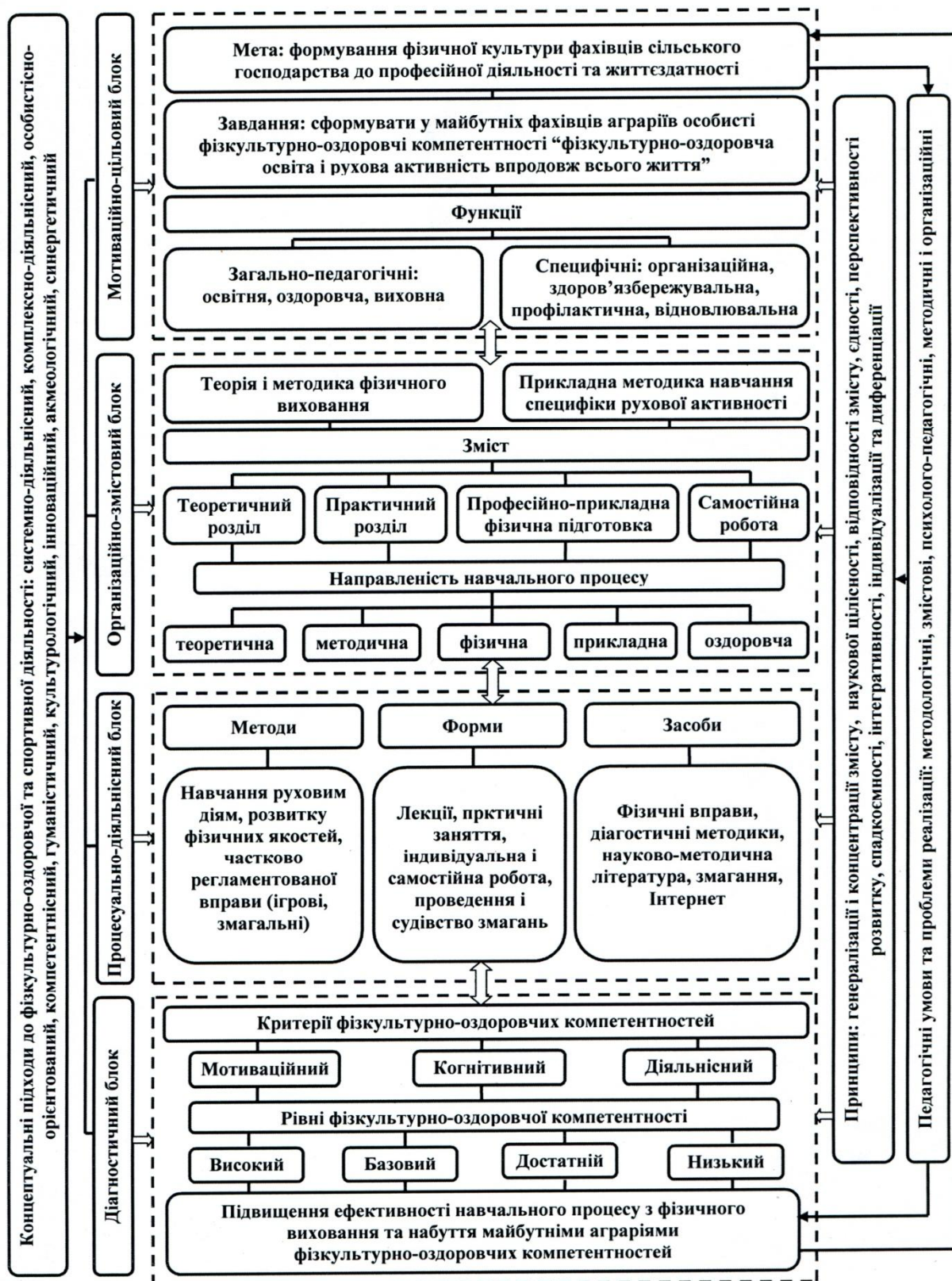

Рис. 1. Модель методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів

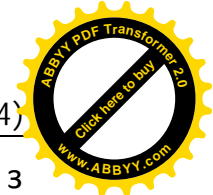
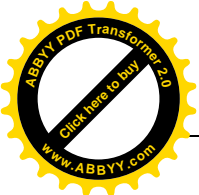

Під *методичною системою фізичного виховання* ми розглядаємо упорядковану сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів, спрямованих на формування фізкультурно-оздоровчих компетенцій у процесі фізичного виховання студентів-аграріїв. На відміну від традиційних підходів до фізичного виховання, що ґрунтуються в основному на підвищенні рівня фізичної підготовленості і складанні заліку з фізичного виховання студентами, методична система базується на принципі *«фізкультурно-оздоровча освіта і рухова активність упродовж усього життя»*.

До характерних ознак новоствореної методичної системи фізичного виховання можна віднести: 1) науково обґрунтоване планування процесу фізичного виховання; 2) єдність і взаємозв'язок теоретичної, методичної і практичної підготовки студентів; 3) високий, але доступний рівень труднощів на навчальних заняттях, швидке та якісне засвоєння техніки виконання вправ й оволодіння методикою їх удосконалення; 4) максимальна активність і самостійність студентів під час занять; 5) поєднання індивідуальної і колективної фізкультурно-оздоровчої діяльності; 6) забезпечення навчального процесу достатньою кількістю та якістю технічного оснащення і спортивного інвентарю; 7) широке використання інноваційних технологій фізичного виховання.

Технологія методичного забезпечення системи фізичного виховання студентів аграрних університетів базується на таких положеннях:

- навчальний процес конструюється як методична система, яка має свою мету, завдання, зміст, методи, форми і засоби виховання та підготовки студентів;
- навчальна дисципліна «фізичне виховання» є обов'язковою в навчальному плані аграрних університетів протягом усього періоду навчання студентів, розглядається в єдності змістового і процесуального компонентів повноцінної підготовки майбутніх аграріїв;
- одним із провідних принципів методичної системи є всебічна підготовка, яка спрямована на вирішення соціально-економічних завдань і проблем у соціальній інфраструктурі села та аграрному секторі, а саме:
  - а) забезпечення освітнього рівня сільської молоді до засобів здорового способу життя та впровадження його в життєдіяльність;
  - б) профілактика шкідливих звичок;
  - в) раціональне використання вільного часу й активне проведення дозвілля;
  - г) оздоровлення психологічного клімату у виробничих колективах та підвищення активності молоді у громадському житті села, закріплення її в аграрному секторі;

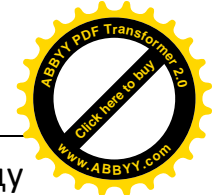
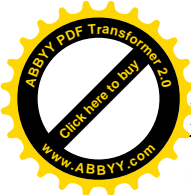
- зміст фізичного виховання становлять фундаментальні знання з основ спеціальних дисциплін (анатомії і фізіології, педагогіки і психології, теорії і методики фізичного виховання, біохімії і екології тощо);
- зміст практичного матеріалу включає традиційні і нетрадиційні засоби фізичного виховання;
- методи, форми і засоби фізичного виховання поряд із традиційними та інноваційними мають бути адекватні діяльності фахівців аграрного сектора, урахувати особливості майбутньої професійної діяльності.

Виконавча програма з упровадження методичної системи фізичного виховання здійснювалася на основі перспективного планування, яке передбачало вирішення системи педагогічних завдань протягом трьох реалізаційних етапів.

Перший етап (адаптивний, 1 курс) забезпечував вирішення таких фундаментальних педагогічних завдань, як: 1) адаптація до навчального процесу (інтенсивної розумової діяльності) у вищому навчальному закладі та активізація швидкості перебігу розумових процесів у студентів засобами фізичного виховання; 2) формування у студентів стійкого інтересу, мотивів, позитивного ставлення та потреби у руховій (фізичній) активності; 3) підвищення загального рівня фізичної підготовленості, розвитку фізичних здібностей і резервних функціональних можливостей організму, зміцнення здоров'я, сприяння правильному формуванню та всебічному розвитку; 4) формування знань щодо дотримання здорового способу життя та залучення до самостійних занять фізичними вправами, проведення активного дозвілля; 5) оволодіння вміннями і навиками дотримання безпеки життєдіяльності у сфері фізичної культури і спорту.

Другий етап (досягнення всебічного розвитку, 2 курс) забезпечувався вирішенням таких педагогічних завдань, як: 1) виховання у студентів соціально значущих якостей; 2) використання різних форм фізичного виховання та засвоєння фізкультурно-оздоровчих програм; 3) оволодіння інноваційними технологіями фізичного виховання; 4) формування професійно-прикладних психофізичних якостей.

Третій етап (формування потреби у здоровому способі життя, 3–4 курси) забезпечувався вирішенням таких педагогічних завдань, як: 1) гармонійний розвиток організму і суттєве підвищення фізичної працездатності; 2) виховання у студентів стійкої потреби у фізичному самовдосконаленні, самопізнанні та самооцінці; 3) визначення системи фізичних вправ або виду спорту для створення обраної системи особистого фізичного вдосконалення; 4) набуття вмінь і навичок проведення самостійного тренувально-оздоровчого заняття, дозування фізичних

навантажень під час занять фізичними вправами; 5) набуття досвіду використання фізкультурно-спортивної діяльності для досягнення професійних і життєвих навичок та якостей; 6) оволодіння методикою організації та проведення спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходів у соціальній інфраструктурі села; 7) набуття фізкультурно-оздоровчих компетентностей у сфері фізичної культури і спорту.

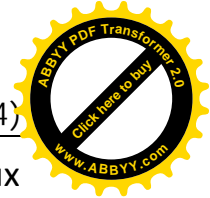
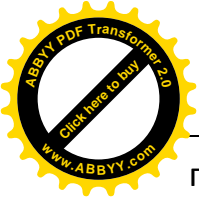
Виконання завдань забезпечувало достатній освітній рівень, необхідне мотиваційно-ціннісне ставлення до фізичної культури і здорового способу життя, гармонійний розвиток організму і високу фізичну працездатність, високий рівень фізкультурно-оздоровчих компетентностей та стійку потребу у фізичному вдосконаленні у процесі подальшої життєдіяльності після закінчення університету.

Усі засоби, що входили до технології методичної системи фізичного виховання, відображено у програмі у вигляді модулів та змістових блоків. Кожний модуль передбачав засвоєння студентами конкретних технологічних операцій чи дій шляхом оволодіння необхідними для цього знаннями, уміннями і навичками. Усі змістові модулі у програмі розділено на чотири основні групи: теорія, практичний розділ, професійно-прикладна фізична підготовка і самостійна робота, де наскрізно подано методична підготовка.

Виконавча програма з реалізації методичної системи відбувалася у двох напрямках за розробленими нами планами: 1) особисте фізичне вдосконалення студента; 2) оволодіння методикою передачі фізкультурно-оздоровчих знань, умінь і навичок. Реалізація цих двох рівнів взаємопов'язана і взаємообумовлена. Особисте фізичне вдосконалення є базовим для формування у студентів певних знань, умінь і навичок, закладає основу для методичних фізкультурно-оздоровчих компетентностей. Методичний рівень виконує функцію адаптації методів, форм, засобів фізичного виховання до природних умов життєдіяльності.

Як критерії формування змісту методичної системи використовувалися такі положення: 1) цілісне відображення у змісті навчання завдань формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця-аграрія; 2) високий науковий, методичний і практичний рівень змісту навчальних занять; 3) відповідність складності змісту навчального процесу реальним можливостям студента: стану здоров'я, рівню фізичного розвитку і фізичної підготовленості та ін.; 4) відповідність обсягу змісту навчального матеріалу, відведеному часу на його засвоєння, матеріально-технічній базі та наявності фахівців певного профілю.

Ефективність технології методичної системи фізичного виховання майбутніх аграріїв оцінюється за конкретними показниками з урахуванням:

підвищення якості навчального процесу з фізичного виховання в аграрних вищих навчальних закладах та рівня готовності студентів-аграріїв до фізкультурно-оздоровчої діяльності під час їх професійної роботи. Формування *фізкультурно-оздоровчих компетенцій* у студентів в умовах експериментального навчання відбувалося з точки зору *соціально-практичної обумовленості та їх значущості, тобто* для чого вони необхідні агроному, ветеринарному лікарю, інженеру-механіку, технологу.

Поява у студентів *фізкультурно-оздоровчих компетенцій* як внутрішніх, потенційних, психологічних новоутворень виявляється в методичній компетентності до впровадження і передачі їх у процесі професійної діяльності в аграрному секторі та відновленні соціальної інфраструктури села. Основними критеріями готовності майбутніх фахівців-аграріїв до впровадження засобів фізичної культури після закінчення університету було визначено мотиваційний, когнітивний і діяльнісний.

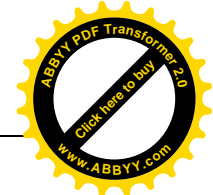
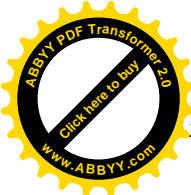
Мотиваційний критерій визначається як система усвідомлених та особисто набутих потреб і мотивів до здорового способу життя, удосконалення життєдіяльності на засадах самореалізації у сфері фізичної культури і спорту поряд із професійним становленням. Це дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку, самовиховання і самоосвіти до об'єктивно заданої програми професійного та особистісного розвитку.

Когнітивний критерій готовності до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається як система засвоєння знань теорії і методики фізичного виховання, практики організації і проведення спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів.

Діяльнісний критерій – це комплекс набутих особистісно способів формування індивідуального арсеналу рухових умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності, для відродження соціальної інфраструктури села.

Висновки. Функціонування методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів зумовлено такими чинниками: 1) соціальними вимогами до підготовки фахівців для аграрного сектора; 2) метою та завданнями сучасної системи фізичного виховання; 3) принципами і змістом фізичної та професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх аграріїв до професійної діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у поданні відповіді, якою мірою розроблена методична система забезпечує досягнення поставленої системи цілей фізичного виховання студентів-аграріїв порівняно з традиційною підготовкою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Лекции по теории обучения в высшей школе / С. И. Архангельский. – М. : Изд-во Высш. шк., 1974. – 384 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – Вип. 3–4. – С. 45–58.
3. Болотов В. А. Компетентносная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
4. Васильева З. И. Магистратура в системе университетского образования: Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена / З. И. Васильева // Образование и культура Северо-Запада России. – СПб., 1999. – Вып. 4. – С. 181–188.
5. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–54.
6. Заблоцька О. С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти / О. С. Заблоцька // Вісник ЖДУ імені Івана Франка. – 2008. – № 39. – С. 52–56.
7. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1996. – 308 с.
8. Пометун І. О. Формування громадської компетентності: погляд з позицій сучасної педагогічної науки / І. О. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18–24.
9. Хуторской А. Ключевые компетенции. Технология конструирования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55–61.

РЕЗЮМЕ

Г. П. Грибан. Методическая система физического воспитания студентов аграрных университетов.

В статье рассмотрена модель методической системы физического воспитания студентов аграрных университетов, которая объединяет совокупность компонентов целостного педагогического процесса – от целей к конечному результату и ориентирована на личность будущего специалиста-агрария. Новая методическая система базируется на принципе «физкультурно-оздоровительное образование и двигательная активность на протяжении всей жизни».

Ключевые слова: методическая система, физическое воспитание, подготовка, модель, методология, студент.

SUMMARY

G. Gryban. Methodological system of agrarian universities students physical education.

The paper considers the model of methodological system of agrarian Universities physical education that combines the aggregate components of integral pedagogical process from aims to final results and orientated to the personality of future agrarian. New methodological system is based on the principle «physical education and moving activity through the whole life».

Key words: methodological system, physical education, training, model, methodology, student.